

HRVATSKA, IZDVOJENO

Mlinar: Oko 80 posto zagrebačkih beskućnika hrani se u karitativnim kuhinjama jer nemaju pravo na gradsku pučku kuhinju

OBJAVLJENO PRIJE 14 SATI PIŠE BILJANA BAŠIĆ

Sa Zvonkom Mlinarom, predsjednikom Hrvatske mreža za beskućnike, razgovarali smo o gorućim problemima beskućništva, koji postaju sve teži jer socijalna situacija u državi jednostavno nije dobra, a beskućnici su socijalno heterogena i vrlo osjetljiva skupina.

Kako Hrvatska mreža za beskućnike konkretno pomaže beskućnicima?

HMB beskućnicima koji nisu obuhvaćeni smještajem i osobama u riziku od beskućništva pruža usluge dnevnog boravka. Kroz program se pružaju usluge

koje doprinose rješavanju poteškoća i problema beskućnika i osoba u riziku od beskućništva. To su u prvom redu motiviranje i osnaživanje korisnika za rješavanju osobnih poteškoća i problema za izlazak iz statusa beskućništva i socijalne izolacije, informiranje i savjetovanje za ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, zdravstva, mirovinskog sustava i zapošljavanja, pomoć u prijavi prebivališta i ishođenju osobne iskaznice, pomoć i podrška u poboljšanju zapošljivosti radno sposobnih korisnika i još mnogo toga.

Korisnicima je omogućen dnevni boravak u Dnevnom centru, održavanje osobne higijene, korištenje računala, konzumacija toplih napitaka, čitanje novina, gledanje TV programa i slično. Ovisno o poteškoćama i potrebama, svakom korisniku koji se obrati u Dnevni centar pruža se odgovarajuća pomoć ili se upućuje kod drugog pružatelja usluga kod kojeg to može ostvariti.

Koje ste najveće probleme uočili vezano za beskućnike?

HMB je u razdoblju od kraja 2020. do kraja 2023. u partnerstvu sa dvije znanstvene institucije i sedam organizacija civilnog društva provodila EU projekt „Nova perspektiva za beskućništvo“ koji je imao za cilj unaprijediti suradnju i potaknuti umrežavanje organizacija civilnog društva, jedinica lokalne i regionalne samouprave, te visokoobrazovnih i znanstvenih institucija s ciljem razvoja smjernica javnih politika koji će omogućiti povećanje socijalne uključenosti beskućnika u RH.

U sklopu projekta, Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, proveli su 7 znanstvenih istraživanja u kojima su sudjelovali socijalni radnici centara za socijalnu skrb, stručnjaci koji neposredno rade s beskućnicima iz resora socijalne skrbi, zdravstva, zapošljavanja i policije, beskućnici koji su smješteni u prihvatilištima i prenočištima, beskućnici koji borave na javnim i drugim mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje; osobe u riziku od beskućništva, odnosno osobe koje žive u neadekvatnim i nesigurnim stambenim uvjetima, donositelji odluka na lokalnoj i regionalnoj razini te javno mijenje.

Podaci iz tog istraživanja govore da su 98 posto beskućnika samci, od kojih 50 posto nikada nisu zasnovali obitelj, a 48 posto su razvedeni i prekinuli su obiteljske veze.

Do kakvih ste još podataka došli?

Na primjer, neka opća obilježja beskućnika koji nisu obuhvaćeni smještajem su da je riječ o 75 posto muškaraca i 25 žena. Najveći broj ih je u dobi od 40 do 65 godina, a prosječna dob je 52 godine. U najvećem dijelu, oni imaju trogodišnje, zanatsko obrazovanje (oko 55 posto). Njih 98 posto nije u braku, a 50 posto nikada nije zasnivalo bračnu zajednicu, dok u prosjeku imaju 1,6 djece. Prije ulaska u beskućništvo, njih 50 posto je živjelo u podstanarstvu. U kontinuiranom statusu beskućnika je preko 80 posto osoba, dok je oko 20 posto više puta bilo u tom statusu. U statusu statusu beskućnika prosječno su 4 godine.

Beskućnici često nemaju nikakvih prihoda, ili su oni zanemarivi, teško je tako preživjeti u današnje vrijeme.

Samo oko 25 posto beskućnika prima zajamčenu minimalnu naknadu, oko 20 posto obavlja povremene poslove uglavnom na crno, oko 5 posto prima mirovinu, a isto toliko njih osobnu invalidninu. Na HZZ-o je prijavljeno oko 30 posto beskućnika koji nisu obuhvaćeni smještajem. Njih 50 posto nema zdravstveno osiguranje. Nadalje, njih oko 50 posto ima psihičke ili intelektualne poteškoće, dok je 40 posto ovisnika.

Što je s prijavama prebivališta, što je čest problem beskućnika jer bez toga ne mogu ostvariti gotovo nikakva prava?

Prijavljeno prebivalište na adresi centra za socijalnu skrb ima oko 30 posto beskućnika, a valjanu osobnu iskaznicu samo oko 40 posto. Oko 80 posto zagrebačkih beskućnika prehranjuju se, odnosno imaju ručak u karitativnim pučkim kuhinjama (Samostan misonarki ljubavi Majke Terezije i Caritas župe sv. A. Padovanskog) jer ne mogu ostvariti pravo na gradsku pučku kuhinju.

Više od 50 posto beskućnika koji borave na javnim mjestima i drugim mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje, ističe da je njihovo narušeno zdravlje i ovisnost posljedica beskućništva.

Je li uspio projekt stambenih zajednica za beskućnike koje bi na neki način bile odskočna daska za beskućnike koji bi se u perspektivi mogli zaposliti i samostalno živjeti?

Dok sam radio u Gradskom društvu Crvenog križa Zagreb, 2014. godine, Ministarstvo nadležno za socijalnu skrb prihvatilo je temeljem natječaja financiranje jednogodišnjeg projekta „Stambena zajednica za mlade

beskućnike“. Bila je to prva stambena zajednica za beskućnike u RH. Mnogi su u našem okruženju bili skeptični u uspjeh, vjerojatno zbog predrasuda. Nismo se pokolebali jer smo smatrali da prihvatilište nije primjereno mjesto za mlade osobe. Bilo je to u vrijeme recesije i visoke stope nezaposlenosti kada je struktura korisnika prihvatilišta bila znatno drugačija od sadašnje. U prihvatilištu Crvenog križa tada je boravilo 30-tak mladih od kojih je većina odrastala u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima. Prvih troje korisnika su bili dva 19-godišnjaka i jedan 22-godišnjak. Taj projekt je bio u potpunosti uspješan jer je jedan danas vrsni kuhar, jedan građevinski tehničar i radi u projektnom birou, a treći instalater grijanja i ventilacije.

Godine 2015. projekt se nastavio kao jednogodišnji projekt pod nazivom “Novi početak” gdje je glavna aktivnost bila nastavak aktivnosti stambene zajednice. Na sreću mnogih mladih beskućnika, resorno ministarstvo je prepoznalo taj novi model skrbi za beskućnike i 2016.g. Gradskom društvu Crvenog križa Zagreb i Hrvatskoj mreži za beskućnike je odobren trogodišnji program. Nastavljen je kao trogodišnji program i u razdoblju 2020. do 2023.g. Zbog promjena u natječajima za financiranje programa, stambena zajednica HMB je ugašena, ali je s radom nastavila stambena zajednica zagrebačkog Crvenog križa te su članice HMB-a se otvorile nove stambene zajednice u Puli, Rijeci, Zagrebu i Čakovcu.

Korisnicima su u stambenoj zajednici osim smještaja plaćene režija, prehrana i podmirenje ostalih životnih troškova (odjeća, higijenske i kućanske potrepštine). Osim toga, ovisno o afinitetima i životnoj situaciji, korisnicima se pomaže i financira njihovo stručno osposobljavanje, prekvalifikacija i dokvalifikacija.

Tijekom 9 godina u stambenim zajednicama HMB i Crvenog križa Zagreb boravilo je 56 korisnika/ca u dobi od 18 do 52. godine. Prema našim saznanjima, samo se 5 korisnika starije dobi vratilo u beskućništvo.

Što se konkretno radilo u stambenoj zajednici, jesu li se provodili neki programi?

Tijekom boravka u stambenoj zajednici mnogi su završili osposobljavanja za određena zanimanja, najčešće za pomoćnog kuhara i konobara, petorica su završila srednju školu koju su u beskućništvu napustili, a dvojica bivših ovisnika su završila svoj geodezijski i glazbeni studij. Evo što je izjavio jedan korisnik: „Ovdje je dobro, jer imaš svoj mir. Nitko mi nije toliko pomogao kao djelatnice i djelatnici stambene zajednice Crvenog križa Zagreb. Pomažu mi ljudi koji mi nisu rod, a koji čine ono što su drugi zaboravili. To me potiče da iz sebe izvučem najbolje. Namjeravam pronaći posao s normalnim primanjima, kako bih mogao početi samostalno živjeti. Da nije bilo ove stambene zajednice, danas bih bio dezorijentiran na ulici, ili u zatvoru. Jer kada nemaš, tjera te da radiš sve u pokušaju da preživiš.”

Vjerujemo da će resorno ministarstvo u narednom razdoblju, a najkasnije do

isteka sadašnjih trogodišnjih programa, osigurati sustavno financiranje stambenih zajednica koje su se pokazale kao najbolji model za reintegraciju i socijalno uključivanje osoba u beskućništvu, te najprimjereniji način prevencije beskućništva među osobama koje se zbog neke osobne krize nađu u opasnosti da završe na ulici.

S kim najbolje surađujete na problemu beskućništva? Kakva je suradnja s Gradom Zagrebom, imaju li oni sluha za probleme beskućnika?

Na nacionalnoj razini HMB posebno u posljednje vrijeme dobro surađuje s ministarstvom nadležnim za socijalnu skrb koje je konačno shvatilo da je problem beskućništva puno složeniji i širi od onog što su iskazali u nacionalnim planovima u području socijalne politike.

Grad Zagreb je specifičnom položaju što se tiče beskućništva. U Gradu Zagrebu prema procjeni HMB-a oko 1000 osoba boravi na javnim mjestima i u objektima koji nisu namijenjeni za stanovanje. Preko 30 posto „zagrebačkih“ beskućnika su s drugih područja RH, odnosno imaju važeće prebivalište ili zadnje prebivalište izvan Grada Zagreba. Neki su došli u potrazi za poslom i završili u beskućništvu, a neki jer na području njihova prebivališta nema nikakvih usluga za beskućnike.

Grad Zagreb sufinancira usluge prihvatilišta Crvenog križa Zagreb i Caritasa zagrebačke nadbiskupije te poludnevne boravke Udruge Pet plus i Doma nade.

U odnosu na druge gradove, mišljenja sam da Grad Zagreb ima sluha za beskućnike, međutim problematika je sve teža i sve je više osoba pa i obitelji na ulici ili u nedekvatnim stambenim uvjetima zbog rasta najamnina i drugih životnih troškova.

Smatramo da bi Grad Zagreb trebao više financijski podržati organizacije civilnog društva koje skrbe o beskućnicima te im osigurati adekvatne prostora za pružanje usluga boravka i stambenih zajednica.

Koji bi slučaj izdvojili kao najteži u svom radu, što vas je najviše emotivno dirnulo vezano za beskućnike?

Radio sam 18 godina u Gradskom društvu Crvenog križa Zagreb kao pomoćnik ravnatelja. Tada su u Zagrebu bila dva prenoćišta u nedekvatnim prostornim uvjetima. I danas sam zahvalan pokojnom gradonačelniku Milanu Bandiću koji je Crvenom križu za prihvatilište dodijelio 3 paviljona u Velikoj Kosnici i osigurao financijska sredstva za zapošljavanje dovoljnog broja stručnih i pomoćnih radnika.

Kroz prihvatilište je u moje vrijeme prošlo preko 1500 korisnika i teško je izdvojiti najteži slučaj, a nažalost bilo ih je mnogo.

Ali evo jedan koji će nakon osam godina imati sretan epilog. U prihvatilište smo primili relativno mladog branitelja koji je nečasno otpušten iz Hrvatske vojske zbog ovisnosti o opojnim sredstvima i alkoholu i nekoliko ekscesa. Bio je dragovoljac, hrvatskog porijekla, rođen u Njemačkoj. Već nakon nekoliko dana u prihvatilištu je napravio darmar. Nakon mjesec dana ponovio je slučaj i napustio prihvatilište. Petnaest dana sam ga tražio po gradu i pronašao na Glavnom kolodvoru u alkoholiziranom stanju. Uspio sam ga nagovoriti da ode u terapijsku zajednicu. U terapijskoj zajednici je boravio godinu i pol i samovoljno ju je napustio jer je smatrao da se odvikao od opojnih sredstva. Nakon izlaska iz terapijske zajednice nije želio ići u prihvatilište nego je boravio u napuštenim objektima. Primijetio sam da pije. U jednom dugom razgovoru mi je obećao „Mlinar, od danas neću ni pogledati alkohol“. Ispunio je obećanje, već šest godina ne pije. Godinama je spavao u jednom napuštenom objektu, bez struje, vode i grijanja ali uvijek besprijekorno uredan. U međuvremenu je riješio svoj braniteljski status i PTSP-i, ostvario mirovinu. Možda ovo nije najteži slučaj ali je dugo trajao. Sada moj prijatelj E. traži komad zemlje na koji će postaviti stambeni kontejner i konačno naći svoj mir.

Ima beskućnika i među mladim ljudima, to su teške situacije.

Uvijek je najemotivnije bilo kada su u prihvatilište dolazili mladi koji su odrastali u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima. Mnoge od njih smo pronalazili oko Glavnog kolodvora i nagovorili da dođu na smještaj. Uglavnom su to bili dečki u dobi od 18 do 21 g. Bilo je to vrijeme recesije kada je bilo gotovo nemoguće pronaći posao. Zakonom im je bila ukinuta pomoć za uzdržavanje (današnja zajamčena minimalna naknada) pa nisu imali niti za kavicu.

Bilo je teško gledati te mlade ljude koje je sustav nakon 20-tak godina ulaganja u njih izbacio na ulicu, bez obitelji, prijatelja, poznanika, posla, financijskih sredstava...

Njima smo posvetili najviše pažnje i neprestano tražili način da ih izvučemo iz sivila prihvatilišta. Radili smo na poticanju poslodavaca da ih zapošljavaju. U tri godine uspjeli smo zaposliti oko 50 korisnika, od kojih su neki prošli osposobljavanje ili tečaj za neko zanimanje u Centru za beskućnike u Karlovcu, odnosno Pučkom otvorenom učilištu Karlovac.

Mladih beskućnika danas u prihvatilištima, prenoćištima i boravcima gotovo da nema, osim ako nisu teški ovisnici o opojnim drogama ili imaju psihičkih problema. Mladi koji dođu na smještaj vrlo brzo pronađu posao ili odu u druge zemlje EU.

Što biste rekli da je urgentno rješavati vezano za beskućnike?

Istaknuo bih problem prijave prebivališta i ishođenja osobne iskaznice.

Znatan broj osoba završava u beskućništvu zbog neposjedovanja ili valjane osobne iskaznice, odnosno zbog nemogućnosti da osiguraju prijavu prebivališta. Bez valjane osobne iskaznice jednostavno ne postojite, ne možete se zaposliti, ne možete ostvariti prava iz sustava socijalne skrbi, ne možete ostvariti zdravstveno osiguranje, mirovinu, prijaviti se na HZZ...

O ostvarivanju prava i usluge u sustavu socijalne skrbi odlučuje se prema prebivalištu osobe. Isti je slučaj i u drugim sustavima. Za prijavu u evidenciju nezaposlenih osoba potrebno je priložiti važeću osobnu iskaznicu i potvrdu o boravištu (ako se osoba prijavljuje izvan mjesta prebivališta navedenog na osobnoj iskaznici). Osigurane osobe kod HZZO-a izbor doktora provode prema mjestu prebivališta u najbližoj zdravstvenoj ustanovi. Čak se i zahtjev za mirovinu podnosi nadležnoj područnoj službi odnosno područnom uredu i ispostavama HZMO-a prema mjestu prebivališta podnositelja zahtjeva.

Prema Zakonu o prebivalištu, prebivalište i boravište obvezno se prijavljuje policijskoj upravi ili postaji MUP-a prema mjestu u kojem osoba ima prebivalište ili boravište.

Iz svega navedenog nedvojbeno je da osoba bez prebivališta, odnosno osobne iskaznice ne može ostvariti svoja prava, a niti obveze vezane za životne interese.

Zakonom o prebivalištu za beskućnike u izostanku adrese/mjesta gdje su se trajno nastanili predviđena je mogućnost prijave prebivališta na adresi ustanove socijalne skrbi ili kod drugih pružatelja usluge smještaja. Na žalost, još uvijek je česta pojava da podružnice Hrvatskog zavoda za socijalni rad beskućnicima odbijaju prijavu prebivališta na njihovoj adresi.

Još nekoliko mjeseci pa će zima. Kakva je prema vašim saznanjima organiziranost službi koje bi trebale brinuti o beskućnicima u to pogotovo teško vrijeme za njih?

Nema organiziranih službi niti neke posebne brige nadležnih tijela za zbrinjavanje beskućnika u ekstremnim zimskim uvjetima. Prihvatilišta i prenoćišta su uglavnom prepuštena sami sebi. Zimi maksimalno proširuju svoje kapacitete, dnevni boravci produžuju radno vrijeme, a HMB i neke naše članice beskućnicima koji borave na javnim mjestima na terenu dijele vreće za spavanje, deke i konzerviranu hranu.

Prema našoj procjeni, u RH je oko 2000 beskućnika, a kapaciteti prihvatilišta i prenoćišta su oko 420 mjesta. U zimskim uvjetima kapaciteti se povećavaju na oko 500 mjesta. Najveći problem je u Zagrebu u kojem je 30-tak posto beskućnika koji su došli iz drugih krajeva Hrvatske. Vjerujemo da će Grad Zagreb u zimskim uvjetima osigurati dodatne kapacitete.

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije

8. rujna 2024.

Foto: Na slici Zvonko Mlinar